

ПРАВНИ СТАВОВИ

ДОБРОВОЉНО ПЕНЗИЈСКО ОСИГУРАЊЕ

1. Запослени имају непосредно право да захтевају од послодавца, да уплати доспеле премије за добровољно пензијско осигурање. Уплата ће се извршити по основу уговора који је закључио са осигуравачем и по основу појединачног колективног уговора.

2. Бивши запослени код стечајног дужника, као стечајни повериоци имају непосредно право да захтевају од стечајног дужника, да утврди потраживање по основу доспелих премија за добровољно пензијско осигурање. Премије доспеле до дана покретања поступка стечаја ће се уплатити осигуравачу, по основу уговора који је закључен између стечајног дужника и осигуравача и по основу појединачног колективног уговора, у складу са законом по коме се спроводи стечајни поступак.

Образложење

Привредни суд у Краљеву, покренуо је поступак за решавање спорног правног питања у предмету тог суда П број 141/2017. Привредни суд наводи да постоји велики број предмета у којима постоји потреба да се заузме став о спорном правном питању које је од значаја за одлучивање у поступку пред првостепеним привредним судовима.

Спорно право питање гласи:

„Да ли у ситуацији кад се послодавац уговором који је закључио са осигуравачем – Друштвом за добровољно пензијско осигурање, обавезао да врши уплате премија за добровољно пензијско осигурање у корист својих запослених, а затим, сем неколико рата, није вршио уплате премија наведеног осигурања за своје запослене, а у стечајним поступцима се различито поступало, па су нека потраживања по истом основу призната од стране стечајних управника, а друга су оспорена од стране стечајних управника, што је био разлог да се за оспорена потраживања подносе тужбе, да би се потраживања признала као основана. Поставља се питање да ли тужиоци као бивши запослени имају сопствено и непосредно право према стечајном дужнику, да преко суда принудним путем захтевају од стечајног дужника признавање основаним потраживања по основу добровољног пензијског осигурања, која би у ситуацији ако буде стечајне масе, могла да се наплате од стечајног дужника“.

Тужиоци се по овом питању позивају на одредбу члана 149. став 1. Закона о облигационим односима, те сматрају да имају сопствено и непосредно право према туженом као дужнику и право и овлашћење да преко суда принудним путем захтевају од туженог да уплати добровољно пензијско осигурање, тако што би њихово потраживање било у парници утврђено као основано.

Првостепени суд је и дао тумачење спорног правног питања. Према мишљењу тог суда, члан 149. став 1. Закона о облигационим односима на који се позивају тужиоци у свим предметима, не може се применити на конкретну ситуацију из разлога што су уговори засновани на систему добровољности, по коме друштво за добровољно осигурање не поседује правне механизме да принудним путем од обвезника захтева уплату премије за добровољно осигурање. Тужиоци немају према туженом ни новчано ни неновчано потраживање, а обавеза туженог да изврши уплату доприноса за добровољно осигурање била је у предметним ситуацијама усмерена према самом друштву за осигурање. У таквој ситуацији тужиоци у чију корист је тужени требао да изврши уплату доприноса немају овлашћења да принудним путем захтевају од туженог уплату истих доприноса.

Грађанско одељење Врховног касационог суда прихватило је предлог за решавање спорног правног питања у складу одредбама члана 180. до 185. Закона о парничном поступку, са разлога што постоји велики број предмета у којима се појављује ово спорно питање и са разлога што су већ донете одлуке пред првостепеним привредним судовима и судовима опште надлежности у којима се изражавају супротни ставови поводом овог спорног питања.

За решавање спорног правног питања, релевантне су одредбе Закона о добровољним пензијским фондовима и пензијским плановима, Закона о облигационим односима и Закона о раду.

Закон о добровољним пензијским фондовима и пензијским плановима (Сл. гласник РС 85/05...31/2011)

Добровољни пензијски фонд је институција колективног инвестирања у оквиру које се прикупља и улаже пензијски допринос у различите врсте имовине са циљем остварења прихода и смањења ризика улагања.

Према одредби члана 40. овог закона домаће и страног физичко лице може бити члан једног или више добровољних пензијских фондова. Приликом приступања фонду, лице потписује изјаву којом потврђује да у потпуности разуме проспект и накнаде које се наплаћују. Када је исто лице члан више добровољних пензијских фондова, дужно је да закључи посебан уговор о чланству за сваки добровољни пензијски фонд. Уколико члан добровољног пензијског фонда престане уплаћивати доприносе и даље остаје члан фонда.

Према одредби члана 41. обвезник уплате пензијског доприноса у добровољни фонд су: физичко лице или друго физичко односно правно лице за рачун физичког лица; организатор у своје име и за рачун запосленог, односно члана синдиката у складу са пензијским планом; послодавац у име и за рачун запосленог у складу са уговором о чланству између добровољног пензијског фонда и друштва за управљање. Према одредби члана 42. овог закона члан добровољног пензијског фонда постаје се закључењем уговора о чланству којим се друштво за управљање обавезује да за рачун члана добровољног пензијског фонда, улаже новчана средства прикупљена по основу пензијског доприноса у добровољни пензијски фонд и да омогући повлачења акумулираних средстава у складу са овим законом, а члан добровољног пензијског фонда се обавезује да плаћа пензијски допринос и накнаде друштву за управљање и сноси друге трошкове. Уговор о чланству закључује се у стандардизованој писаној форми која садржи име, односно пословно име обвезника уплате, минимални износ пензијског доприноса и датум учлањења. Ближу садржину и стандардизовани формат уговора о чланству прописује Народна банка Србије.

Према одредби члана 43. Закона, друштво за управљање је дужно да води индивидуалне рачуне чланова фонда, који садрже име и презиме члана добровољног

пензијског фонда, број инвестиционих јединица у својини члана добровољног пензијског фонда и евиденцију о уплатама пензијског доприноса и програмираним исплатама. Поступак отварања и вођења индивидуалних рачуна, као и начин давања извода са тих рачуна, вођења евиденције о инвестиционим јединицама чланова фонда и давања података из тих евиденција ближе прописује Народна банка.

Према одредби члана 57. Закона, послодавац, удружење послодаваца, професионално удружење и синдикат могу организовати пензијски план и закључити уговор са друштвом за управљање којим се организатор обавезује да изврши уплате пензијског доприноса за рачун запослених, односно чланова синдиката (члан плана) и да плаћа накнаду за услуге друштву за управљање, а друштво за управљање се обавезује да улаже прикупљена средства и омогући повлачење и располагање акумулираним средствима члановима плана. Послодавац може организовати пензијски план само за своје запослене. Организатор који организује пензијски план не може бити повезано лице са Друштвом за управљање. Послодавац, удружење послодаваца, професионално удружење и синдикат могу организовати пензијски план и закључити уговоре са више друштава за управљање, под условом да запосленима, односно својим члановима понуде могућност избора чланства у добровољним пензијским фондовима којима управља друштво за управљање са којима су закључени уговори о пензијском плану.

Према одредби члана 58. Закона, уговор о пензијском плану закључује се у писаној форми и најмање садржи: пословно име друштва за управљање, датум у текућем месецу од кога послодавац врши уплате пензијског доприноса за претходни месец, износ пензијског доприноса по члану плана исказаном номинално или одговарајућем проценту, име, презиме, адресу и ЈМБГ чланова плана и датум и место закључења уговора и потписа уговорних страна. Послодавац је према одредби члана 59. Закона дужан да друштву достави обавештење о престанку радног односа члану пензијског плана.

Одредбом члана 62. Закона је предвиђено повлачење и располагање акумулираним средствима. Право члана добровољног пензијског фонда, односно пензијског плана на повлачење и располагање акумулираним средствима стиче се са навршених 58 година живота и акумулирана средства се могу повући једнократном исплатом, програмираном исплатом, куповином анuitета или комбинацијом ових начина. Члан Добровољног пензијског фонда може повући једнократном исплатом највише до 30 % акумулираних средстава. Послодавцу као обвезнику уплате, престаје обавеза уплате пензијског доприноса за члана фонда који у целини и делимично повуче акумулирана средства, осим у случајевима из става 9. овог члана, а то је кад право на повлачење и располагање акумулираних средстава може да се оствари и пре испуњења услова из члана 1. у случају трајне неспособности за рад према налазу органа вештачења Републичког фонда за пензијско и инвалидско осигурање.

Закон о облигационим односима- уговор у корист трећег лица

Закон о облигационим односима у одредбама члана од 149. до 153. регулише уговор у корист трећег лица.

Према одредби члана 149 став 1 када неко уговори у своје име потраживање у корист трећег, трећи стиче сопствено и непосредно право према дужнику, ако није што друго уговорено или не произилази из околности посла.

Према ставу 2 овог члана уговорач има право захтевати да дужник изврши према трећем оно што је уговорено у корист тог трећег лица.

Одредбом члана 150 ст.1 овог Закона је прописано да уговарач користи за трећег може је опозвати или изменити све док трећи не изјави да прихвата оно што је у његову корист уговорено.

- Закон о добровољним пензијским фондовима и пензијским плановима у члану 3 који одређује значење појмова, под тачком 10 уговор о добровољном пензијском осигурању, квалификује као уговор у корист трећих лица.

Закон о раду (Сл. гласник РС 24/05...95/18)

Одредбом члана 119 Закона о раду прописано је да послодавац може запосленима уплаћивати премију за добровољно додатно пензијско осигурање, колективно осигурање од последица незгода и колективно осигурање у случају тежих болести и хируршких интервенција а у циљу довођења додатне социјалне заштите.

Појединачним Колективним уговором, послодавац преузима обавезу, да у корист запослених врши уплате додатних доприноса за пензијско инвалидско осигурање.

Правна природа уговора о добровољном пензијском осигурању

О правној природи уговора о добровољном осигурању, изјаснио се Врховни касациони суд али у спору који је покретнут између уговорних страна- послодавца и осигураваача. Цитат из пресуде **Прев 219/2014 од 18.05.2015.**

„У тренутку закључења Уговора о добровољном пензијском осигурању дана 09.12.2005. године на снази је већ био Закон о добровољним пензијским фондовима и пензијским плановима („Службени гласник РС“ 85/2005) који је ступио на снагу 14.10.2005. године а примењивао се од 01.04.2006. године, тако да област добровољног пензијског осигурања која је по природи специфична, до доношења Закона о добровољним фондовима и пензијским плановима 14.10.2005. године није била регулисана ниједним посебним законом. Уговор о добровољном пензијском осигурању путем уплате премија – доприноса од стране послодавца је уговор у корист трећих лица, ступио је на снагу даном потписивања како је назначено у самом уговору а уплатом доприноса је почео да производи правна дејства. Стицање својства осигураника је настало по извршеној уплати доприноса од стране тужиоца, јер се уплаћена средства распоређују на индивидуалне рачуне запослених т.ј.осигураника. Стога су неосновани наводи ревидента да непотписивање полисе од стране запослених, доводи до тога да запослени нису стекли својство осигураника, односно да уговор није ни настао, јер непотписивање полисе од стране запослених не чини овај уговор ништавим. Потписивање полисе од стране осигураника је пракса код индивидуалних уговора а не и уговора које закључе послодавци а што је констатовано у условима осигурања. Тужилац је вршио уплате доприноса по првобитном уговору од 9.12.2005 године а касније је уговорни однос настављен закључењем Уговора о пензијском плану, на који је дата сагласност надлежног Министарства рада и социјалне политике, по коме је поново преузета обавеза да се за рачун запослених врши уплата доприноса.

Такође је погрешно схватање тужиоца да престанак плаћања премија аутоматски доводи до раскида уговора по самом закону Ови наводи су неосновани јер као што је другостепени суд образложио у својој одлуци, услови за раскид уговора су предвиђени

самим уговорима и тужилац није доказао испуњеност услова за раскид – престанак уговора по уговореним критеријумима. Поступак раскида овог уговора подразумева распуштање пензијског плана а организатор плана у том случају, према Правилнику о условима, начину и поступку организовања и функционисања планова (члан 17) има обавезу да најмање три месеца пре планираног распуштања пензијског плана о својој намери обавести запослене, Министарство за рад и социјалну политику и туженог. Тужилац није доставио доказе да је покренуо иницијативу за раскид овог уговора и распуштање пензијског плана, тако да је правилан закључак нижесетепених судова да тужилац није доказао да су испуњени услови за раскид уговора. Такође, је правилан закључак нижестепених судова да се код раскида ових уговора, због њихове специфичности не могу примењивати одредбе Закона о облигационим односима, јер се овде ради о посебној врсти осигурања – добровољног пензијског осигурања, добровољних пензијских фондова и планова, што је регулисано посебним прописима. Према томе, неосновани су наводи ревизије да је приликом доношења побијане одлуке, погрешно примењено материјално право.“

На основу изложеног, може се закључити да је уговор о добровољном пензијском осигурању, посебан уговор (уговор у корист трећег) закључен између послодавца и осигураваача по коме се врши уплата пензијског доприноса за рачун запослених. Обавеза послодавца према запосленом у погледу уплата ове врсте пензијског доприноса проистиче из колективног уговора.

Уговором у корист трећег лица се једна уговорна страна обавезује другој да изврши чинидбу неком трећем, с тим што се трећи овлашћује да од дужника самостално и директно захтева испуњење у своју корист.

Запослени је треће лице у чију корист је уговорено осигурање. Стога је активно легитимисан да на основу члана 149 Закона о облигационим односима, члана 119 Закона о раду и појединачног колективног уговора, непосредно захтева да се изврши обавеза која је у његову корист уговорена.

Уговор о добровољном пензијском осигурању је предвиђен посебим законом о добровољном пензијском осигурању и на њега се супсидијарно примењују одредбе Закона о облигационим односима. Одредбе Закона о облигационим односима које се односе на раскид односно престанак уговора се не примењују, тако да Уговор о добровољном осигурању не престаје због неплаћања премија а раскида се по посебном поступку који предвиђа Закон о добровољним фондовима и пензијским плановима.

Привредни судови и сматрају да запослени немају овлашћења да принудним путем захтевају од туженог уплату ове врсте доприноса, са образложењем да се овај уговорни однос заснива на систему добровољности, по коме друштво за добровољно осигурање не поседује правне механизме да принудно од обвезника захтева уплату премија за добровољно осигурање.

Тачно је да добровољно пензијско осигурање није законска обавеза већ се „добровољно“ ступа у уговорни однос. Међутим, од момента закључења уговора, уговорне стране морају поштовати уговорене обавезе, иначе уговор не би имао сврху. Стога запослени у чију корист се закључује уговор има непосредно право да тражи од послодавца уплату премија како је то регулисано појединачним колективним уговором.

Имајући у виду правну природу уговора о добровољном пензијском осигурању, одредбе наведених закона, као и чињенице које су утврђене у току поступка, да је тужени закључио уговор о добровољном пензијском осигурању са друштвом за пензијско

осигурање, према коме је био у обавези да уплаћује доприносе за добровољно пензијско осигурање за своје раднике, да је са запосленима закључио, колективни уговор по коме се обавезао да за запослене уплаћује премију за добровољно додатно пензијско осигурање, Врховни касациони суд- Грађанско одељење је донео правне ставове као у изреци.

(Правни став усвојен на седници Грађанског одељења Врховног касационог суда одржаној 07.06.2019.године)